

عصر صفویه، دوره رواج تحریفات و دوران پس از مشروطه، زمانه طرح فلسفه قیام عاشورا

می‌توان گفت عمده تحریف‌ها و اغراق‌هایی که در نقل وقایع عاشورا صورت گرفته، مربوط به دوره صفویه است، اما در دوران تحول پس از مشروطه، بیان فلسفه قیام امام حسین(ع) به شکل جدی مطرح شد که افرادی چون سیدجمال‌الدین اسدآبادی پیشرو بودند.

می‌توان گفت عمده تحریف‌ها و اغراق‌هایی که در نقل وقایع عاشورا صورت گرفته، مربوط به دوره صفویه است، اما در دوران تحول پس از مشروطه، بیان فلسفه قیام امام حسین(ع) به شکل جدی مطرح شد که افرادی چون سیدجمال‌الدین اسدآبادی پیشرو بودند.

سیدمحمد مهدی جعفری، مترجم و پژوهشگر متون دینی و استاد بازنشسته دانشگاه شیراز، در گفت‌وگو با خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا)، درباره تاریخ عزاداری امام حسین(ع)، با اشاره به این مطلب که عزاداری برای امام حسین(ع) از همان آغاز و با شرایط خاص هر دوره وجود داشته است، گفت: در دوران امام زین‌العابدین(ع) که جوی از خفقان و شدت عمل بنی‌امیه نسبت به اهل بیت حاکم بود، امام(ع) در موقعیت‌های مختلف و به طور مستقیم یا غیر مستقیم از واقعه عاشورا یاد می‌کردند و در همین قالب به بیان و تحلیل شرایط و اوضاع و تبیین اسلام واقعی می‌پرداختند.

جعفری با بیان این که این روش در سیره سایر ائمه شیعه(ع) ادامه پیدا کرد، افزود: دوران امام باقر(ع) و بخشی از دوران زعامت امام صادق(ع) نیز مقارن با حاکمیت بنی‌امیه بود و بیانات ایشان بیشتر با هدف آگاهی‌بخشی به مردم نسبت به مظالم بنی‌امیه مطرح می‌شد. اما با حاکم شدن بنی‌عباس که خود را دوستدار اهل بیت(ع) و حتی مدعی گرفتن انتقام خون اباعبدالله(ع) معرفی کرده بودند، فضا تا حدی بازتر شد و تبلیغ و روشنگری ائمه(ع) شکل دیگری به خود گرفت.

در دوران صفویه ... گاه اقداماتی افراطی صورت گرفت و برخی موارد انحرافی و بدعت‌ها در مراسمات و شئون مختلف عزاداری امام حسین(ع) راه یافت و می‌توان گفت عمده تحریف‌ها و اغراق‌هایی که در نقل وقایع عاشورا صورت گرفته است، مربوط به این دوره است

پایه‌گذاری مراسمات مرسوم عزاداری اباعبدالله(ع) توسط آل‌بویه

این پژوهشگر دینی در ادامه با اشاره به نقطه آغاز مراسم عزاداری به شکل کنونی، عنوان کرد: با حاکم شدن آل‌بویه در بغداد در میانه قرن چهارم هجری، معزالدوله سرسلسله آل‌بویه برای زنده کردن مسئله امام حسین(ع)، مراسم عزاداری به شکل سینه‌زنی و زنجیرزنی و تعطیل کردن بازار را، به شکلی که تقریباً تا امروز باقی مانده است، پایه‌گذاری کرد. این جریان همچنان ادامه داشت و در دوره‌های مختلف، گاهی شیعیان با آزادی عمل به برپایی عزاداری و بیان مسائل می‌پرداختند و گاهی نیز به طور غیر رسمی اقدام به برگزاری مراسم و عزاداری می‌کردند.

وی با اشاره به دوره جدیدی که با حکومت صفویه آغاز شد، بیان کرد: در دوران صفویه که خود را شیعه می‌دانستند و به دنبال ترویج مذهب تشیع بودند، گاه اقداماتی افراطی صورت گرفت و برخی موارد انحرافی و بدعت‌ها در مراسمات و شئون مختلف عزاداری امام حسین(ع) راه یافت و می‌توان گفت عمده تحریف‌ها و اغراق‌هایی که در نقل وقایع عاشورا صورت گرفته، مربوط به این دوره است.

مترجم کتاب «برترین هدف در برترین نهاد یا زندگانی امام حسین(ع)«؛ از دوران پس از مشروطه به عنوان دوران آغاز رویکردی جدید به واقعه عاشورا یاد کرد و گفت: در دوران تحول پس از مشروطه بود که بیان فلسفه قیام امام حسین(ع) و روشنگری درباره آن، مجدداً به شکل جدی مطرح شد که افرادی همچون جمال‌الدین اسدآبادی در این راه که تا دوره فعلی ادامه داشته، پیشرو بودند.

جعفری افزود: این جریان همچنان ادامه داشت تا این که طرح برانگیزاننده و روشنگرانه قیام امام حسین(ع) در دهه‌های 40 و 50 و قبل از پیروزی انقلاب اسلامی به اوج خود رسید و با وجود انحرافات و تحریفات، این جریان راه خود را باز کرد و با آگاهی‌بخشی‌ای که در پرتو بحث و بررسی در این زمینه صورت گرفت، انگیزه‌ای در درون بسیاری از افراد برای تغییر اوضاع و شرایط اجتماعی ایجاد کرد که به حرکت‌های انقلابی منجر شد.

در دوران تحول پس از مشروطه بود که بیان فلسفه قیام امام حسین(ع) و روشنگری درباره آن، مجدداً به شکل جدی مطرح شد؛ که افرادی همچون جمال‌الدین اسدآبادی در این راه که تا دوره فعلی ادامه داشته است پیشرو بودند

وی با تأکید بر این که در شرایط فعلی، علیرغم وجود دغدغه نسبت به فلسفه قیام امام حسین(ع)، رویکرد به این ماجرا و هوشیاری نسبت به این فلسفه می‌رود که تحت‌الشعاع عاطفه‌گرایی تهی از اندیشه قرار گیرد، خاطرنشان کرد: بازگشت پرحجم برخی از رویکردهای قدیمی که تنها به دنبال گریاندن مستمعان هستند و با نوحه و اشعاری فارغ از اندیشه و توجه به اوضاع و احوال اجتماعی این قیام و با کنار گذاشتن سرمایه‌های حقایق عاشورا، به کنار گذاشته شدن فرهنگ صحیح قیام امام حسین(ع) یاری می‌کنند، می‌تواند به گونه‌ای ابتذال بینجامد. بنابراین باید از عاطفه‌گرایی تهی از اندیشه در پرداختن به واقعه عاشورا پرهیز شود.

این استاد بازنشسته دانشگاه شیراز تأکید کرد: این مطلبی است که همه دلسوزان و کسانی که می‌خواهند این قیام و جریان درست بیان شود، نسبت به آن هشدار می‌دهند، اما به دلیل اینکه این افراد تنها اقلیتی را تشکیل می‌دهند، این هشدارها کمتر تأثیرگذار می‌افتد، اما در هر صورت این ضرورت وجود دارد که با فرهنگ‌سازی باید جریان عزاداری و توجه به امام حسین(ع) و واقعه عاشورا به مسیر اصیل و مستقیم قیام امام حسین(ع) که همان تبیین اسلام و روشنگری‌های آن است، بازگردد.